

Høringssvar fra Ski kommune - lov og forskrift om gjennomføring av rusomsorgen

Det vises til Helse- og omsorgsdepartementets forslag som ligger vedlagt i saken. Høringen gjelder forslag til ny gjennomføringsforskrift for rusomsorgen. Forslaget er utarbeidet av Helsedirektoratet på oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet. Formålet med utkastet er å gi regler om gjennomføring av opphold i institusjon for personer med rusmiddelproblemer og å avklare når det er adgang til å bruke tvang. Utkastet inneholder blant annet bestemmelser om husordensregler, rusmiddeltesting, forbindelse med omverdenen, ransaking og tvang.

Ski kommunes høringssvar er behandlet i utvalg for omsorg og helse, og kommentarer til høringen følger overskriftene i departementets brev.

Forskriftens virkeområde

Helsedirektoratet foreslår at det gis en felles forskrift for alle institusjoner som tilbyr tjenester til rusavhengige. Denne vil regulere ulike tjenestenivåer, ulike institusjoner og ulike formål med oppholdet. En hovedbegrunnelse for dette er at én felles forskrift vil være lettest å forholde seg til, og at det ikke skaper noen tvil om hvilket regelverk som til enhver tid gjelder. En felles forskrift kan legge best til rette for at rusavhengige og personell ved alle berørte institusjoner blir kjent med regelverket.

§ 2 Virkeområde, bokstav a-e

Ski kommune er enig i departementets vurdering om at private institusjoner som ikke mottar offentlig tilskudd, ikke skal omfattes av forskriften (bokstav e). Disse private institusjonene kan ikke utøve tvang i noen form, og dette må kommuniseres tydelig.

Når det gjelder bokstav c – kommunale institusjoner, så er innholdet i liten grad beskrevet i rapporten. Det refereres til at det ikke er mange kommunale rusinstitusjoner i Norge i dag. De fleste institusjoner er driftet fra helseforetak eller i privat regi. Det som driftes som kommunale rusinstitusjoner er hovedsakelig lavterskeltilbud og midlertidige boliger (hospits). Det er ønskelig at *kommunale institusjoner* beskrives nærmere. Er det planer om at kommunene skal drive eller overta behandlingstilbud som i dag drives i regi av helseforetakene? I rapporten på s. 13 så står det: *Man kan anta at samhandlingsreformen på sikt også vil føre til endringer som gjør at man vil få flere institusjoner i kommunen som vil ha rusmiddelfrihet og rehabilitering som formål for oppholdet.*

Dette er en utvikling som vil medføre konsekvenser for den kommunale økonomien.

Rustesting av biologisk materiale

Rettsikkerhet og forutsigbarhet for brukere som er til behandling for rusproblemer er svært viktig. Det fremkommer ikke tydelig om forslaget primært ønsker å dempe bruk av tvang, utøke bruk av tvang eller bare teknisk rydde opp i lovverket. Det foreligger heller ikke tilstrekkelig dokumentasjon eller forskning som kan underbygge at tvang hjelper. Helsedirektoratet har tatt utgangspunkt i rapport 2-2010 fra Uni Rokkansenteret. Sammenbraget i denne rapporten viser til mange svakheter og bekymringer knyttet til bruk av tvang. Funnene i Uni Rokkanrapporten fortjener kanskje mer oppmerksomhet og bredere drøfting inn mot dette forslaget.

Ski kommune mener det er viktig å utvise stor varsomhet i bruk av tvang, og støtter det forbeholdet som departementet tar i forslaget om å flytte kompetansen til å fastsette urinprøvetaking fra fylkesnemdene til institusjon.

uttalt i en sammenheng hvor psykiatrien var tema, men dette er likevel et tydelig retningssignal der hvor tvang kan være aktuelt i en behandlingssammenheng. Det kan synes som om de etiske sidene ved bruk av tvang i rusbehandling ikke er tilstrekkelig drøftet og vektet i dette forslaget. Det fremkommer heller ingen brukererfaringer som sitat eller henvisninger i Helsedirektoratets rapport. Rapporten og forslaget kan derfor framstå som litt isolert fra en faglig og brukererfart kontekst, bl.a. rapport 2-2010 fra Uni Rokkansenteret som er lagt til grunn for Helsedirektoratets rapport, men som i liten grad gjenfinnes i rapporten.

Bruk av tvang er omstridt, og medfører i de fleste tilfeller en belastning og mulig tap av tillit fra brukere som omfattes av dette. Særlig tydelig blir dette i forbindelse med tvangsinnleggelse som ikke omhandles i dette forslaget. Det kan oppstå misforståelser i tilknytning til dette forslaget nettopp på dette grunnlaget. Tvangsinnleggelse er hjemlet i loven, og dette forslaget inneholder tvangstiltak hjemlet i forskrift som kan brukes på alle institusjoner – uavhengig av om brukere er innlagt på tvang eller har søkt seg inn frivillig. I rapporten på s. 30 står det:

Foreslått forskrift regulerer opphold i vidt forskjellige typer institusjoner, alt fra behandlingsplasser i spesialisthelsetjenesten til kommunale lavterskelinstitusjoner uten krav om rusfrihet. Behovet for kontrolltiltak og tvang vil variere etter type institusjon. Det er ikke slik at forskriften automatisk åpner for å anvende alle bestemmelsene selv om den har et vidt virkeområde. Det vil bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfelle om det er adgang til å benytte tvangstiltakene i forskriften. Generelt er behovet for å anvende forskriftens hjemler for tiltak større ved behandlingsinstitusjoner enn ved lavterskelinstitusjoner. I de fleste bestemmelsene om bruk av tvang begrenses derfor anvendelsesområdet til der tiltaket er «nødvendig av hensyn til formålet med oppholdet». For eksempel vil tiltak som nevnt i § 8 «kroppsvisitasjon og ransaking», kun unntaksvis benyttes på lavterskelinstitusjon der formål med oppholdet ikke er rusfrihet. Det vil imidlertid også her kunne være behov for å avdekke farlige gjenstander. I tillegg vil det fremgå av noen bestemmelser at de kun gjelder for tvangsinnlagte, for eksempel rusmiddeltesting uten pasientens samtykke. Forskriftens foreslåtte tvangstiltak gir ikke adgang til bruk av fysisk makt ved gjennomføring av tiltakene. Dette med unntak av § 10 «tvang i akutte nødsituasjoner», som nettopp hjemler bruk av fysisk tvang. Dersom pasient og bruker fysisk motsetter seg tvangstiltak som rusmiddelkontroll og ransaking, vil det ikke være forholdsmessig å gjennomføre tiltaket, fordi krenkelsen for pasient og bruker og belastningen for personale lett vil bli for stor i forhold til hva som kan oppnås.

Dette forslaget åpner i prinsippet for bruk av tvang ved alle rusinstitusjoner som er helt eller delvis finansiert fra det offentlige. En slik innretning er administrativt krevende. Bruk av tvang setter store krav til skriftlighet og rapportering, men det aller viktigste er kanskje at det er vanskelig å forstå for brukere, pårørende og den jevne ansatte. Rapporten fra Uni Rokkansenteret belyser dette bl.a. ved at dagens bruk av tvang er ulikt forstått og administrert på tjenestesteder og i fagmiljøer i landet. Dette gjelder både tvangsinnleggelse og drift av avdelinger som tar i mot brukere på tvang.

Rusomsorgen skal være en omsorg som brukere har tillit til. Det er ikke godt å vite om tvangsbestemmelser og tilhørende administrasjon utvikler rusomsorgen i ønsket retning, og at samfunnets ressurser blir brukt til brukernes beste. Brukermedvirkning er pålagt, viktig og ønsket inn i rusomsorgen. Det er derfor ønskelig at brukererfaringer og brukeres meninger synes i arbeider som kommer fra sentrale myndigheter. Det er en svakhet at brukere og brukerorganisasjoners erfaringer knyttet til tvangstiltak ikke kommer fram.



Samlet saksframstilling

Arkivsak: 15/377-4
Arknr.: F61 &13

Saksbehandler: Nina Ansethmoen

BEHANDLING:

Utvalg for omsorg og helse

SAKNR.

16/15

DATO

15.04.2015

HØRING - LOV OG FORSKRIFTER OM GJENNOMFØRING AV RUSOMSORGEN

Forslag til vedtak:

Ski kommune avgir høringssvaret som fremkommer i vedlegg a) «Høringssvar – lov og forskrifter om gjennomføring av rusomsorgen». Svaret oversendes Helse- og omsorgsdepartementet.

Ingress/hovedbudskap:

Helse- og omsorgsdepartementet sendte ut på høring 30.1.2015 et forslag til ny forskrift for gjennomføring av rusomsorgen. Høringsfristen er satt til 4.mai.

I brevet fra Helse- og omsorgsdepartementet står det: *Departementet sender vedlagte forslag til ny gjennomføringsforskrift for rusomsorgen på høring. Forslaget er utarbeidet av Helsedirektoratet på oppdrag fra departementet.*

Formålet med utkastet er å gi regler om gjennomføring av opphold i institusjon for personer med rusmiddelproblemer og å avklare når det er adgang til å bruke tvang. Utkastet inneholder blant annet bestemmelser om husordensregler, rusmiddeltesting, forbindelse med omverdenen, ransaking og tvang.

Departementet har enkelte merknader og alternative forslag knyttet til bestemmelsene om virkeområde, rustesting og ransaking, se nedenfor.

Departementet ber om høringsinstansenes syn på direktoratets forslag til nye forskrifter og departementets merknader og alternative forslag.

Saksopplysninger:

Ski kommunes høringssvar finnes i vedlegg a) Høringssvar – lov og forskrifter om gjennomføring av rusomsorgen.

Helse- og omsorgsdepartementet høringsbrev finnes i vedlegg b) Brev av 30.1.15.

Helsedirektoratets rapport finnes i vedlegg c) Rapport IS-2056, Utkast til rettigheter og bruk av tvang under opphold i institusjon for behandling, omsorg og rehabilitering av personer med rusmiddelproblemer.

Vurdering:

Fremkommer i høringssvaret, vedlegg a).